

של אותו ארנסט־חיים, שניפצע בידי ערבים בעמק בית־שאן ומותו קרב. מעין זרם־תודעה על קרש הבימה. כך ניפרשת במחזה זה יריעה מעולמו של בן למיש־פחה מתבוללת הבוחר, בניגוד לשאר בני מישפחתו, בפיתרון של עלייה וחלוציות. הוריו, אמו ואחיותיו, המגיעים לשעת משיב, עולים על דרך של התאבדות. הסיום מלודרמטי, וחברתו של ארנסט־חיים המת יולדת את בנו, שיגדל בבית־הילדים של הקיבוץ.

אין ספק, מחזות אלה הינם רצף של מחזה־תיאטרוני היסטורי אחד ומרתק. החריף יותר מטעם אחד של עולם שנות ה־30 — חבריהם מהגלות המתבוללת, המאבק בין תחושות לאום לתחושות מעמד. מאחר שהבימה מתפקדת או חייבת לתפס קד כתאטרוני־לאומי, הרי שאחד מבעיה חייב להיות גאולת המחזות הללו, פרי עטו של מנחם בדר, והפקדתם בידי במאי וצוות שחקנים שיהיה בכוחם להעמיד רצף היסטורי תיאטרוני זה, מהמרתקים שנכתבו אי פעם בעברית.

מדע בידיוני

השרצים

רוברט היינלין, מבכירי ותקי סופרי המדע־בידיוני, מביא בספרו השליטים, שראת אור בחודש שעבר בתירגום לעברית, משהו מעולמו של סוכן־חשאי, בי עידן עתידי, שהינו גם בנו של ראש השירות החשאי של ארצות־הברית, (סיי־איי־איי). שירותים אלה נחלצים למאבק עיקש ביוצרים מיסטריוזים, שהגיעו מהחלל החיצון לכדור־הארץ והניצחון לעורפם של בני כדור־הארץ, תוך שהם משתלטים על האישיות והתיפקוד שלהם.

הייצורים הנזיל נוחתים בצלחות מעור פפות ברחבי ארצות־הברית, ומשתלטים על תושבי איזורים שונים, ההופכים מיד ל־עבדים־ציייתנים.

האב ובנו מתחילים את מלחמתם בי שרצים באמצעות שיכנועו של נשיא ארצות־הברית ותוך כדי יצירת מיגננה של תושבי ארצות־הברית והמערב מפני ה־שרצים הנזיל. המגינים לשרידותם את ה־אינטליגנציה והגופות של השבויים שבידיהם. הפיתרון הינו פשוט ביותר: תוך תקור פה קצרה הופכת אופנת־ההתגוננות־מפני השרצים את העולם המערבי לעולם שתר שבו מהלכים עירומים למחצה, כך שהשרצים אינם מסוגלים להתמקם במקום אליו הורגלו. אחת התמונות המשעשעות ש־בספר, היא תיאור ישיבה של שני בתי הנבחרים בושינגטון, כאשר צירי הקונגרס הסנאט עירומים למחצה.

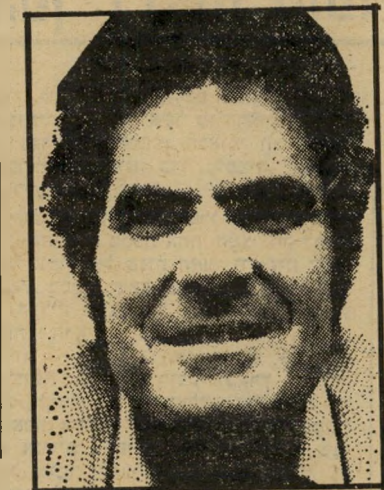
השרצים רצוף בתיאורים של התפתחות עלילה רומנטית, תיאורי ניסויים מדעיים, בעיות מוסר ואופנים שונים של השמדת השרצים. זהו סיפור מדע־בידיוני מן המתיר כונת הישגה, שעדיין יש בכוחה לרתק את קורא המדע־בידיוני של ימינו.

פולקלור

ה"שקנדה" של זנדבנק

בדברי הקדמה תמוהים לאנתולוגיה של יצירות ישראליות, שראתה אור באנגליה לפני כשלוש שנים, כתב פרופסור זנדבנק (מן החוג לספרות אנגלית בארץ גיברטסיה העברית בירושלים), כי לסיפיו רות הישראלית, "אין גם גוים או רילקה..." (עוסט בנחר של נייר — העולם הזה 2065). למרות התגמדות־הרצון זו, הרי שמסיבות השמורות עימו עוסק הפרופסור מזה שנים רבות בהתאמה סיפורית תירגומית. במהר לכה הוא מתרגם קלסיקה, כאגדות קנטרברי של ג'וזפי צ'ספר, לעברית שטוחה, חד־ממדית, כידוע, הוא מתרגם, בשירבוט

מתמיד, שירה גרמנית מהמאה ה־20, שירה המתורגמת כהלכה מבחינה לשונית, אך נטולת מיקצב שירי. אלא שבניגוד לפרופסורים אחרים (מסור) גו של בנימין הריושופסקי) אין פרופסור זנדבנק מסתפק בבולמוס של תירגום בלי בד, בדומה למאובנים אקדמיים אחרים, שהחליטו באחרונה להפוך יוצרים והפכו לגרפומנים (דוגמת ד"ר מוקד־מונבז), פירסם הפרופסור זנדבנק בחודש שעבר סיפורן דק, בהוצאת עם עובד, מתוך למיסגרת המקובלת של הספריה לעם. מישוהו אחר הוא סיפור לעוס ובנאלי, אודות אדם שמאס בעצמו וחושק לחדור לדמות כפילו. הסיפור עשוי בתפרים גסים של אלמנטים בלשיים משומשים, ושאר שאריות לעוסות של הרומן־המודרני. אין עלילת מישוהו אחר ראוייה להתייחסות

פרופסור שימון זנדבנק
אוננות מילולית

ביקורתית, אלא התופעה של פרופסור זנדבנק עצמו. בניגוד לרוח החביבה שבה נתקבל חיי שוהו אחד באמצע־התיקשורת־הסיפורית למיניהם (בדומה לפרופסורים אחרים, הרי שהפרופסור זנדבנק, בניגוד לסופרים מתחילים, הינו בעל חזקות ועמדות־כח ב־סיפורת הישראלית, שחלקן באו לו בירושה מחותנו המנות, שלמה גרונסקי) מוכן כותב שורות אלה להבהיר ולהדגיש, שסיפורו הנזיל של הפרופסור הנזיל גובל בגרפומניה לשמה. זהו גיבוב מילים, כימי־עטיפות, של אדם שאין לו מה לומר והוא חסר כלים כיצד לומר.

למרות עומס יומרותי, הצליח זנדבנק ליצור את אחד הספרים החד־ממדיים והש־טוחים ביותר שראו אור, אי פעם, בלשון העברית. הפרופסור מודע כנראה לעובדה, שלשוננו העברית נטולת עומק יצירתי, שפת בית־מקרח מלאכותית, שבה החליט לשבץ מדי כמה עמודים את המילה "זונה" על־מנת לרדת אל העם, שאינו אמונ כמותו על גופי ציפור, ריינר מאריה רילקה, ג'יימס ג'ויס ושאר מאורות ה־תרבות.

זנדבנק מצליח ליצור שעטנו לשוני מגוחך ומצחיק, של מישפטים המנוסחים כך: "שפתו העליונה פירכפה... פסק־דין: הן המתבשר בין העצציים... הוא כולו תווית ובשיפולי בטנו מפרפרים פפרים..." במילים אחרות, אין הסיפורת הישראלית העכשווית זקוקה למחבר, שהוא בבחינת הגילגול החמישים של אהרון מגד. די לה לסיפורת הישראלית באהרון מגד המקורי. באמת מצער לראות, שכה הרבה שנים לקח לה, לסיפורת הישראלית, לגמול עצמה ממישפטים אווריריים, חלויים ומשוללי־משמעות, כמו אלה המצויים טטים מזנדבנק, והנה, כמו במגיפה, שבים להם המישפטים הללו מחדש האין.

יש מישפטים כמו: "בפיסה הביתה כימעת דרס תינוקת ערביה בגלבייה תכרי לה. אגרופיזעם אכזבה הכהים ניק־פצו אחרי..." וקשה לומר ש־אבות־ההכהים מעידים על בהירות מחשבה של הניגוד־הגל.

אם להתעלם מ־אהבת הערבים, הרי שברור כי זנדבנק הוא גם אנטי־פמיניסט, בנוסף לשאר מעלותיו. הנשים בסיפורו

* שימון זנדבנק — מישוהו אחר: הרי צאת עם עובד, 148 עמודים (רווח כפול, כריכה רכה).

הינן סמרטוטיות, הגברים מעורבים בת־כי גברות תת־הכלתיות, מבלי לחשוף עצמם. אלא שלא די בכך, והוא גם מרצף את סיפורו במישפטים כמו: "הכלבה כבר קיבלה בכניעה נשית... בנענועי ירכיים שמנמנות..." וכאשר אשה אינה מספקת אותו, באורח המצופה, הרי שהיא הור־פכת ל־זונה".

גיבורו של פרופסור זנדבנק מטייל עם כלבת אשתו, והוא שואל שאלות מרום החוויה הישראלית, בנוסח: "ההכניה ללב אדונה כחיפשו המטאפיזיים?" ו/או "מכלל מקום אמר לו איזה הוש אטאויזים... ומה גם שאותן ירכיים יתחילו להת־קשות עם הריגור מורשים... הוא משהו אינטנסיביות מרבית למכש עניו, שתעיד על תאוות־עיוניות... מתפזר בין רגליו למידו קופסא... כמה שהוא אנטי־סוציאלי, למשל; כמה שהוא בלתי־אמריקניזי..." מילים שכל קשר ביניהן לבין הסיפורת הישראלית והעברית הינו מיקרי בהחלט.

גם יכולת תיאורו מוגבלת, לא פחות מהמגבלות של לשונו: "עפעפיו מוכי הרוחות וצרכיו השמש נפסקה, ומבטו נמול־השליות ניכס אל מול מרחב גלי החיים האפורים..." באמת, זמן לא זכ־תה הסיפורת הישראלית לתישפכות מ־לולית שכזאת. וכאשר בלבלה מילולית שכזאת עמוסה במטבעות לשון, יקיות, כמו "שקנדל" וכו', שהוזנדבנק אינו טורח אפילו להבהירו לקוראים, שמוצא הור־הם אינו ממרכז־אירופה, הרי שנוצרת דייסה סמיכה של אווילת מילולית. דייסה זו נושאת על שיכתה הקשה גם דוב־דבן, אותו נושא על שכמו כל פרופסור או מרצה, שאינו מרצה מהיותו חלק ב־תהליך הייצור־ההמוני האקדמי, תחושה המביאה את פרופסור זנדבנק לכתוב על

גיבורו: "הייתי צריך להיוולד במאה השמונה־עשרה..." גיבורו, המאד אוטוביוגרפי של זנדבנק (ומעיד, הגנדרוף שהופך לגנדרוף, על חוסר דמיונו של זנדבנק, כפי שהשורות ה־עמיתאית, עוסקות כימעט מכל עמוד ועמוד בשפר, ופלאי פחדם של המבקרים, שעניהם טחו מראות זאת), עובר תופת מוזרה של תשמישי גוף ומיטה, בנוסח שעליו מעיד המחבר: "היה כותש בה כמשוען, ושואל אם אגוזי כתשן טוב ממנו..." אלא שלמרות חפץ הכתישה של זנדבנק, הרי שהשליש האחרון של סיפורו הופך לאוננות־מילולית, העטופה בפסיכר־לוגיה למתחילים, ותעתיקים של "סיפורת הכפילים". אבל מי מאמין לגיבורים ספ־רוחיים ישראלים, שמחברים מעיד עליהם: "מחלפים מילה על קולט במכולת; על (פרספואה) ויון בכיר ציון..." וכאשר הגיבור עולה במדרגות, הרי ש־התחילו התיאור והפנקריאס לשחרר את ההור־מנים... סיפורו של זנדבנק הוא תוצאה של אותו פולקלור תרבותי, שהחלו לפנות על התרבות הישראלית פרופסורים הזוכים אחת לכמה שנים לשנת־שבתון, המביאה אותם מרוב בטלה לחבר עבורנו את חיי בוריהם. ואילו אנו, האומללים, ניגור עלינו להתחיל בקריאת הספר ואף לסיימו, תוך הקרבה רבה.

אחת מתלמידותיו של פרופסור זנדבנק בחוג לסיפורת אנגלית, בירושלים, הציעה לכותב שורות אלה לבקר ולנתח את מישוהו אחר בעזרת ציטוטים מתוך ביקורת של זנדבנק על אחרים. אחרי בדיקה קלה הסתבר, כי הביקורת של הפרופסור הניכ־בד לסיפורת אנגלית, על השירה והסיפורת בישראל, עמוסה בחוסר ידע מדויק, והי עברית שלה לקויה, כפי שהדבר בא לכדי ביטוי בסיפורו מישוהו אחר.

בחטף השנה ה־58 לקרב יערי - הורוביץ *

אהרן מגד ושלום יודקוביץ ז"ל * ראש

בלי ראש * החרון שדיבר בשבחי עצמו

● מסתבר שישנן בארץ יריבויות שאינן מתכלות לעולם. כזאת היא היריבות האישית שבין מייסד השומר הצעיר וחפ"ם, מאיר יערי, לבין חברו לביתניה ושמריה (לפיהם חברי יהושע סובלר את מחזהו ליל העשרים) ומאוחר יותר נגיד בנק ישראל, דוד הורוביץ. אחרי שתי רשימות שפרסם העיתונאי דוד שחם בדיעות אחרונות על דוד הורוביץ, בראיון במסוף השבת, אור מאיר יערי כת, וחדש את היריבות האישית הוותיקה ביותר בארץ. בין היריבויות הארסיות כתב, בין השאר: "כמרכן כותבים הם (הורוביץ + שחם). שאנדה ואני היינו יוצאי־דופן בזה שיינו זוג, כשמסביבנו התהלכו רוקים ורווקות בלבד, וגם בזה לא דיין שניהם..." ויערי ממשיך במיתקפתו מהלכו דפי על המשמר: "ד.ה. עצמו התהלך עם חברה, ואין זה עסקי באיו מידה היה זה פלאטוני או לא..." ואחרי המרידות העוקצניות שלו, ממשיך יערי בהגהלת החשבונות האישית שלו ומוסיף על האופן שבו רדף אותו דוד הורוביץ: "בביתני לקיבוק, וזכינו סו"ס בהכרת המוסדות בזכותנו להתיישב בעמק גוריס, במקום בו שוכן כיום הקיבוץ בית־אלפא. דולק (הורוביץ) חתר אז נגדי במחשכים ותחושה זו, שמשוה מתרסק נגדי, כבר החלה להעבי על רוחי..." וכאן מפע־נח יערי את גירסתו למיתוס של אותו ליל העשרים: "לכן התחבטתי בשיחות מתוך קושי והפסקות. ושוב הדברים לא כך כמו שמספרים הם בכתב־הפולסטר שלהם, לא השלטתי עצמי על חברי בקיבוץ על־ידי סוגסטיה או היפנוזה. טענתי, שדווקא אני הבאתי בדברי את הבחורות להתפרצויות של היסטריה. אין לה אחיזה. אם איני טועה היתה התפרצות היסטרית, דווקא כאשר ד. הורוביץ, כחה הערבים, התיישב ליד שולחן כשסיבנו במה מן החברים שהחור־החזיקו אחריו והוא השמיע נגדי דיברי קיטרוג בהציגו אותי כמעין רודן, שמכ־ביד אוקפ על העדה ושמצוה לשים־קץ להשתלטותו." ● הסופר אהרון מגד כתב במדורו האישי בדבר: "לפני זמן־מה פגשה בי אשה צעירה, שהציגה עצמה כתלמידה באוניברסיטת ברארלן, ואמרה לי כדברים אלה: קראת את סיפור עשהאל. בעמוד 129 למעלה אתה כותב על בחור בשם שלום יודקוביץ, שנפל בגולן. שלום יודקוביץ הוא אחי. הוא נפל בגולן במלחמת יום־הכיפורים. עמדתני נרעש ונדהם: שלום יודקוביץ היה לי שם בדוי, כמו יתר השמות שבספר..." ● תחת הכותרת ראש בלי פרצוף סקר דוד פישלוב בדבר את שלושת גליונות עיתון השירה ראש במילים: "ראש איננו כתביעת טוב במיוחד, אבל גם לא רע במיוחד, לא מעניין ומרתק, אבל גם לא חלש משעמם. לא חלש ואנמי, אבל גם לא חזק ומספיק. לא פותח פתחים חדשים, אבל גם לא מדשדש בעיקבות אחרים, לא רק בשיר, אבל גם לא רק חלב (ולא רק פרווה). בקיצור: שיהיה" ● לשעוריות הענקת "פרס ברנר" לחרון הקשיש ק.א. בארתיני, נוספה חוצפת חתן־הפרס, שבנאומו בטכס דיבר בשבחי עצמו ואמר: "...משרורים מכל המשמרות, עד לצעירים ועד כלל, כתבו וכותבים שירים על עצם השירה, על שירתם. גם אני עשיתי כך, ולא פעם אחת..." ●

מאיר יערי
דוד הורוביץ
"מסביבו רוקים ורווקות"

מאת דן עומר